

УКРАЇНСЬКА ХОРОВА МУЗИКА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Гордєєва Тетяна Олександрівна,

викладач кафедри мистецької освіти

Житомирського державного університету імені Івана Франка

ORCID ID: 0009-0006-5346-2104

У статті здійснено комплексне дослідження української хорової музики як фундаментального чинника формування та збереження національної культурної ідентичності в умовах сучасної глобалізації. Актуальність теми зумовлена необхідністю протидії соціокультурній уніфікації та розмиванню національної самобутності через звернення до духовних і мистецьких витоків народу. Хорове мистецтво розглядається як унікальний «звуковий код» нації, що акумулює в собі історичну пам'ять, мовну специфіку та емоційно-психологічний досвід багатьох поколінь українців.

Проаналізовано історичну генезу української хорової традиції: від давньоруського монодичного знаменного розспіву та діяльності співочих шкіл при духовних центрах (зокрема Києво-Печерській лаврі) до становлення багатоголосного партесного співу а cappella у XVI–XVII століттях. Особливу увагу приділено епосі класицизму та творчості М. Березовського, Д. Бортнянського й А. Веделя, які вивели українську хорову школу на загальноєвропейський рівень. Доведено, що тісний зв'язок із народним мелосом та фольклорною основою забезпечив українській хоровій музиці національну впізнаваність і високу емоційну репрезентативність.

У статті виокремлено ключові функції хорового мистецтва: історико-репрезентативну, мовоствердну, соціально-консолідаційну та ідентифікаційну. Особливий акцент зроблено на ролі хорових обробок народних пісень у трансляції автентичних культурних кодів. Розглянуто сучасний стан галузі, що характеризується синтезом традицій та інновацій. Досліджено вплив цифрових технологій на популяризацію хорового співу та роль колективного виконавства у зміцненні морального духу суспільства в кризові періоди. У висновках підкреслено, що хорова музика залишається динамічним механізмом самоідентифікації, який забезпечує тяглість культурного процесу та формування позитивного іміджу України у світовому просторі.

Ключові слова: українська хорова музика, національна культурна ідентичність, духовна музика, фольклорні витoki, музична культура, соціальна консолідація.

Hordieieva Tetiana. Ukrainian choral music as a factor of national cultural identity

The article presents a comprehensive study of Ukrainian choral music as a fundamental factor in the formation and preservation of national cultural identity amidst contemporary globalization. The relevance of the topic is driven by the need to counter socio-cultural unification and the erosion of national distinctiveness by reclaiming the spiritual and artistic roots of the people. Choral art is examined as a unique «vocal code» of the nation, accumulating historical memory, linguistic specificities, and the emotional-psychological experience of many generations of Ukrainians.

The historical genesis of the Ukrainian choral tradition is analyzed: from the ancient Rus' monodic Znamenny Chant and the activities of singing schools at spiritual centers (notably the Kyiv-Pechersk Lavra) to the establishment of polyphonic partes singing a cappella in the 16th-17th centuries. Particular attention is paid to the era of Classicism and the works of M. Berezovsky, D. Bortniansky, and A. Vedel, who elevated the Ukrainian choral school to a pan-European level. It is proven that the close connection with folk melos and folklore foundations provided Ukrainian choral music with national recognition and high emotional representativeness.

The article identifies the key functions of choral art: historical-representative, language-affirming, socio-consolidating, and identificatory. Special emphasis is placed on the role of choral arrangements of folk songs in transmitting authentic cultural codes. The current state of the field, characterized by a synthesis of traditions and innovations, is reviewed. The influence of digital technologies on the promotion of choral singing and the role of collective performance in strengthening the morale of society during periods of crisis are investigated. The conclusions emphasize that choral music remains a dynamic mechanism of self-identification, ensuring the continuity of the cultural process and the formation of a positive image of Ukraine in the global space.

Key words: Ukrainian choral music, national cultural identity, spiritual music, folklore roots, musical culture, social consolidation.

Вступ. У сучасних умовах глобалізації та активних соціокультурних трансформацій особливої актуальності набуває питання збереження національної ідентичності. Інтенсивні процеси культурного обміну, уніфікації цінностей і впливу масової культури нерідко призводять до розмивання національної самобутності, що зумовлює потребу у свідомому збереженні та розвитку власних культурних традицій. Українська культура, зокрема музичне мистецтво, відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки саме через мистецтво відбувається передача духовного досвіду, історичної пам'яті та світоглядних орієнтирів народу. Воно

забезпечує тяглість поколінь і формує цілісне уявлення про національну приналежність.

Одним із найпотужніших складників української музичної культури є хорова музика, яка протягом століть формувала духовний світ українського народу та слугувала засобом самоідентифікації. Вона поєднує в собі глибокі фольклорні традиції, духовну спадщину та професійне композиторське мистецтво, виступаючи універсальною формою вираження національних цінностей. Завдяки колективному характеру виконання хорова музика сприяє не лише естетичному розвитку, а й соціальній консолідації, формуючи відчуття єдності

та спільності. У сучасному культурному просторі вона зберігає свою значущість, адаптуючись до нових умов і залишаючись важливим чинником підтримки національної ідентичності.

Метою статті є дослідження української хорової музики як важливого чинника формування національної культурної ідентичності та визначення її ролі у сучасному культурному просторі.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження слугували наукові праці провідних фахівців у галузях мистецтвознавства, культурології, етномузикології та хорового виконавства, а також архівні та сучасні нотні видання духовної й світської музики. Додатковим матеріалом стали теоретичні узагальнення щодо творчої спадщини українських композиторів-класиків та аналіз діяльності сучасних хорових колективів у контексті збереження національних культурних кодів.

У дослідженні застосовано комплекс методів, зокрема – історико-генетичний аналіз для простеження еволюції хорових жанрів від монодії до партесного співу; компаративний метод для порівняння української хорової традиції з європейськими музичними тенденціями; а також системно-структурний та логіко-узагальнюючий методи. Зазначений методологічний апарат дав змогу з'ясувати специфіку функціонування хорової музики як засобу національної самоідентифікації, виявити її роль у консолідації сучасного суспільства та обґрунтувати значення хорового мистецтва як стратегічного ресурсу розвитку культурного іміджу України у світовому просторі.

Результати дослідження. Формування української хорової традиції відбувалося протягом тривалого історичного періоду під впливом релігійних, соціальних і культурних чинників. Вона увібрала в себе елементи давнього церковного співу, народнопісенної творчості та європейських музичних тенденцій, що зумовило її унікальність і самобутність. Розуміння цих витоків дає змогу глибше усвідомити роль хорового мистецтва у становленні національної ідентичності та його значення в сучасному культурному просторі.

Історичні витoki української хорової традиції сягають глибокої давнини та формуються на перетині духовних, народнопісенних і професійних музичних практик. Уже в період Київська Русь закладалися основи колективного співу як важливої складової духовного життя суспільства. Центральне місце посідав церковний спів, який розвивався у межах православної літургійної традиції. Найдавнішою формою був знаменний розспів – одноголосна монодична система, що вирізнялася особливою мелодичною пластикою, стриманістю та духовною зосередженістю [5].

З поширенням християнства музика набуває організованого характеру: при храмах і монастирях створюються співочі школи, де формується професійна традиція хорового виконавства. Важливу роль у цьому процесі відігравали духовні центри, зокрема Києво-Печерська лавра, яка стала осередком розвитку богослужбового співу та музичної освіти. Саме тут відбувалося

накопичення та передача співочого досвіду, формування канонів виконання і запису музики [5].

У XVI–XVII століттях, у період активізації культурного життя та національного піднесення, відбувається якісний злам у розвитку хорової традиції. Значний вплив мали братські школи, що діяли у містах України та поєднували освітню, релігійну й культурну діяльність. Зокрема, Острозька академія стала одним із провідних осередків, де поряд із богословськими дисциплінами викладали музику, сприяючи становленню багатоголосного співу.

У цей період формується партесний спів – новий тип багатоголосся, який базувався на гармонічному мисленні та розвиненій поліфонії. Партесна музика виконувалася без супроводу інструментів (а cappella), що стало однією з визначальних рис української хорової традиції. Вона поєднувала елементи західноєвропейської музичної культури з національними інтонаційними особливостями, створюючи самобутній стиль [9].

Подальшого розвитку хорова музика набула у XVIII столітті, коли українські композитори досягли європейського рівня професіоналізму. Визначними постатями цього часу є Максим Березовський, Дмитро Бортнянський та Артемій Ведель. Їхня творчість стала вершиною розвитку духовної хорової музики. Вони інтегрували досягнення європейського класицизму (зокрема італійської школи) з українською співочою традицією, створюючи високохудожні твори, що вирізнялися глибиною емоційного змісту та досконалістю форми [9].

Важливою особливістю української хорової культури є її тісний зв'язок із народною пісенністю. Навіть у церковній музиці простежуються інтонації народного мелосу, що забезпечує її емоційну доступність і національну впізнаваність. Народний багатоголосий спів, який існував у побуті, вплинув на формування професійного хорового стилю, зокрема на розвиток гармонії, фактури та виконавських традицій [4].

У XIX столітті відбувається новий етап розвитку, пов'язаний із національним відродженням. Хорова музика виходить за межі церковного середовища і стає важливим елементом світської культури. Формуються аматорські та професійні хорові колективи, зростає інтерес до обробки народних пісень. У цей час закладаються основи сучасної української хорової школи.

Таким чином, історичні витoki української хорової традиції характеризуються поступовим переходом від монодичного церковного співу до складних форм багатоголосся, тісною взаємодією духовної та народної музики, а також інтеграцією європейських музичних впливів. Цей багатотомовий розвиток сформував унікальну хорову культуру, яка стала важливим носієм національної ідентичності та духовних цінностей українського народу.

Хорова музика в українській культурі є не лише формою мистецького самовираження, а й потужним засобом формування, збереження та трансляції національної ідентичності. Вона виступає своєрідним «звуковим кодом» нації, в якому закодовані історична пам'ять,

духовні цінності, мовна специфіка та емоційно-психологічні особливості українського народу [12].

Однією з ключових функцій хорової музики є репрезентація історичного досвіду. Через тексти та музичні образи відтворюються важливі події, боротьба за свободу, соціальні переживання та духовні пошуки українців. Народні пісні, думи, історичні балади, які часто виконуються хоровими колективами, виконують роль колективної пам'яті, передаючи з покоління в покоління знання про минуле. Таким чином, хорова музика стає своєрідним архівом національної історії, що існує не в письмовій, а в живій, емоційно насиченій формі [12].

Вагомим чинником є також збереження та розвиток української мови. Виконання хорових творів українською мовою сприяє її популяризації, утвердженню в суспільному просторі та формуванню мовної ідентичності. Мелодика української мови органічно поєднується з музичною інтонацією, створюючи унікальну звукову палітру. Завдяки цьому хорова музика не лише відображає мовні особливості, а й підсилює їх емоційний вплив на слухача [7].

Особливу роль у формуванні національної ідентичності відіграє звернення до фольклору. Українська хорова традиція активно інтегрує народнопісенний матеріал, який є носієм автентичних культурних кодів. Обробки народних пісень, здійснені такими композиторами, як Микола Лисенко, Микола Леонтович та Кирило Стеценко, не лише зберігають фольклорну основу, а й підносять її до рівня професійного мистецтва [1]. Зокрема, твір «Щедрик» Микола Леонтович став міжнародним символом української культури, демонструючи універсальність і водночас національну своєрідність української музики.

Хорова музика також виконує важливу соціально-консолідаційну функцію. Спільний спів об'єднує людей, формує відчуття належності до певної спільноти, сприяє розвитку колективної ідентичності. У цьому контексті хор виступає моделлю суспільства, де кожен голос є важливим, але водночас підпорядкований загальному звучанню. Така взаємодія символізує гармонійне співіснування індивідуального та колективного начал, що є важливою складовою національної самосвідомості [3].

У періоди історичних випробувань хорова музика набуває особливого значення. Вона стає засобом духовної підтримки, мобілізації та вираження національної єдності. Виконання патріотичних пісень, духовних творів і сучасних композицій сприяє зміцненню морального духу суспільства, формує почуття гордості за свою культуру та країну. Саме в такі моменти хорова музика найяскравіше проявляє свою ідентифікаційну функцію [2].

Важливим аспектом є також репрезентація української культури у світовому просторі. Завдяки діяльності хорових колективів і диригентів, зокрема Олександра Кошиця, українська хорова музика стала відомою далеко за межами країни. Вона формує позитивний культурний імідж України, сприяє міжкультурному

діалогу та утвердженню української ідентичності на міжнародному рівні [4].

Сучасна хорова музика продовжує виконувати функцію носія національної ідентичності, адаптуючись до нових соціокультурних умов. Композитори звертаються до актуальних тем, поєднують традиційні елементи з новітніми музичними засобами, створюючи твори, що відображають сучасний стан українського суспільства. При цьому зберігається зв'язок із національною традицією, що забезпечує спадкоємність культурного розвитку [11].

Отже, хорова музика є важливим механізмом формування національної ідентичності, який поєднує в собі історичну пам'ять, мовну культуру, фольклорну спадщину та сучасні мистецькі практики. Її вплив охоплює як індивідуальний, так і колективний рівні, сприяючи усвідомленню належності до української нації та збереженню її культурної самобутності.

Сучасний стан української хорової музики характеризується динамічністю, відкритістю до інновацій та водночас глибокою опорою на національні традиції. У XXI столітті хорове мистецтво в Україні продовжує активно розвиватися, реагуючи на соціокультурні зміни, виклики часу та процеси глобалізації. Воно зберігає свою значущість як у професійному мистецькому середовищі, так і в аматорській практиці, залишаючись важливим елементом культурного життя суспільства [6].

Однією з характерних рис сучасного етапу є розширення стилевих і жанрових меж хорової музики. Сучасні українські композитори активно експериментують із формою, гармонією, фактурою, поєднуючи традиційні засоби з новітніми техніками. У творчості таких митців, як Валентин Сильвестров, Євген Станкович та Леся Дичко, простежується синтез духовної традиції, фольклорних інтонацій і сучасної музичної мови. Це сприяє оновленню хорового репертуару та залученню нової аудиторії [6].

Важливим аспектом є активізація виконавської діяльності. В Україні функціонує значна кількість професійних і аматорських хорових колективів, які беруть участь у фестивалях, конкурсах, культурних проєктах. Провідні хори не лише зберігають класичний репертуар, а й активно популяризують сучасну українську музику. Зростає рівень виконавської майстерності, що сприяє підвищенню авторитету української хорової школи на міжнародній арені.

Суттєвим чинником розвитку є інтеграція у світовий культурний простір. Українські хори беруть участь у міжнародних конкурсах і фестивалях, здійснюють гастрольну діяльність, співпрацюють із зарубіжними митцями. Це сприяє культурному обміну, взаємозбагаченню традицій і водночас утвердженню української музичної ідентичності у світі. Завдяки цьому українська хорова музика набуває ширшого визнання та популярності [3].

Окремої уваги заслуговує вплив сучасних технологій на розвиток хорового мистецтва. Цифрові платформи, соціальні мережі та онлайн-ресурси відкривають нові

можливості для популяризації хорової музики. Відео-записи виступів, онлайн-концерти, дистанційні репетиції дозволяють розширити аудиторію та залучити до хорового мистецтва нові покоління. Водночас це сприяє формуванню нових форматів взаємодії між виконавцями та слухачами [10].

У контексті сучасних суспільних викликів важливим є соціально-психологічний аспект хорової музики. В умовах кризових ситуацій вона стає засобом емоційної підтримки, консолідації та збереження духовної стійкості. Виконання патріотичних, духовних і меморіальних творів набуває особливого значення, сприяючи формуванню почуття єдності, національної гідності та віри в майбутнє [3].

Перспективи розвитку української хорової музики пов'язані з кількома ключовими напрямками. По-перше, це збереження та переосмислення національної традиції. Важливим завданням є не лише збереження автентичної спадщини, а й її творча трансформація відповідно до сучасних умов. По-друге, це розвиток музичної освіти, зокрема підтримка дитячих і молодіжних хорових колективів, які є основою майбутнього хорового мистецтва. По-третє, це розширення міжнародної співпраці, що сприятиме популяризації української культури у світі.

Не менш важливою є державна та інституційна підтримка хорового мистецтва. Фінансування культурних проєктів, організація фестивалів, підтримка професійних колективів і молодих композиторів створюють умови для сталого розвитку цієї галузі. Водночас значну роль відіграє громадська ініціатива, діяльність культурних організацій та ентузіастів, які сприяють поширенню хорового співу [12].

Таким чином, сучасний стан української хорової музики свідчить про її життєздатність, відкритість до

змін і значний потенціал розвитку. Поєднуючи традицію та інновацію, вона залишається важливим чинником культурного життя та національної ідентичності, здатним відповідати на виклики часу та формувати духовний простір сучасного суспільства.

Висновки. У підсумку відзначимо, що українська хорова музика є важливим чинником формування національної культурної ідентичності, оскільки акумулює в собі історичний досвід, духовні надбання та естетичні ідеали українського народу. Вона відображає ключові етапи суспільного розвитку, транслює національні цінності, моральні орієнтири та світоглядні уявлення, формуючи цілісне бачення культурної спадщини. Через хорове виконавство відбувається збереження та відтворення традицій, що передаються від покоління до покоління, забезпечуючи тяглість культурного процесу та спадкоємність духовного життя.

Водночас хорова музика не є статичним явищем, а постійно розвивається, адаптуючись до нових соціокультурних умов. Завдяки органічному поєднанню традиційних елементів із сучасними художніми засобами вона зберігає свою актуальність і здатність впливати на сучасного слухача. Її значущість проявляється не лише в мистецькому, а й у соціальному вимірі, адже вона сприяє консолідації суспільства, формуванню національної свідомості та зміцненню культурної самобутності. Таким чином, українська хорова музика залишається невід'ємною складовою національної культури, що відіграє важливу роль у збереженні та розвитку ідентичності українського народу в умовах сучасного світу.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення впливу сучасних хорових практик на формування культурної ідентичності молоді та інтеграцію українського хорового мистецтва у світовий культурний простір.

Література:

1. Аксьонов О. Б. Жанрово-стильові особливості творчості українських композиторів кінця XIX – початку XX ст. *Вісник КНУКіМ*. 2017. Вип. 37. С. 167–175. DOI: <https://doi.org/10.31866/2410-1176.37.2017.155635>
2. Драганчук В. Відображення національної ментальності у сучасній хоровій музиці на основі трансформованої української пісенності. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. 2012. № 2. С. 49–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUm_2012_2_10
3. Корчова О. Музичний модернізм як terra cognita. Київ: Музична Україна, 2020. 490 с. ISBN 978-966-8259-88-3
4. Кушнір Т. Народнохорова пісенність в контексті історичного розвитку української культури та важливість її національної ідентифікації. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. Вип. 32. С. 416–419. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.13.10.2023.083>
5. Раструба Т., Шумська Л., Дорохіна Л. Вокально-хорове мистецтво в історичній ретроспективі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 80(2). С. 81–86. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/80-2-11>
6. Скопцова О., Палига С. Стратегії розвитку народного хорового (пісенного) мистецтва в сучасному просторі України. *Вісник КНУКіМ*. 2022. № 46. С. 133–137. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.46.2022.258626>
7. Соломонова О. Б. Специфіка національної ідентифікації в українській академічній музиці від Миколи Лисенка до сучасності. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського*. 2024. № 141. С. 8–25. DOI: [10.31318/2522-4190.2024.141.319192](https://doi.org/10.31318/2522-4190.2024.141.319192).
8. Харитон І. Українське хорове мистецтво на сучасному етапі національного культуротворення. *Нова педагогічна думка*. 2024. Вип. 119(3). С. 54–57. DOI: [10.37026/2520-6427-2024-119-3-54-57](https://doi.org/10.37026/2520-6427-2024-119-3-54-57)
9. Хорове мистецтво України та його подвижники : матеріали VI Міжнародної науковопрактичної інтернет-конференції (19–20 жовтня 2017 року) / Редкол. : І.Л. Бермес, В.В. Полюга. Дрогобич : Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка, 2017. 358 с. URL: <https://dspu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/xorove-mystectvo-urayinyu-ta-jogo-podvyzhnyky-2017.pdf>

10. Цюряк І.О., Борисенко Н.С., Роговська Є.В. Новітні підходи до презентації українського хорового виконавства у формуванні соціокультурних орієнтирів молоді. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 2 (113). С. 73–85

11. Ярмо М. Матриці етнічної та національної ідентичності української академічної музики: методологія питання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. С. 229–235. URL: aphn-journal.in.ua/archive/29_2020/part_5/35.pdf

12. Kelmendi A. Sound identity as a phenomenon. Research on the cultural significance of music in ethnic and subcultural communities. *Interdisciplinary Cultural and Humanities Review*. 2024. Vol. 3(2). P. 16–12 DOI: 10.59214/cultural/2.2024.16

References:

1. Aksonov, O. B. (2017). Zhanrovo-stylovi osoblyvosti tvorchosti ukrainykykh kompozytoriv kintsia XIX – pochatku XX st. [Genre and stylistic features of the work of Ukrainian composers of the late 19th – early 20th centuries.]. *Visnyk KNUKIM*. 37. 167–175. [in Ukrainian]

2. Drahanchuk, V. (2012). Vidobrazhennia natsionalnoi mentalnosti u suchasni khorovii muzytsi na osnovi transformovanoi ukrainsoi pisennosti. [Reflection of national mentality in modern choral music based on transformed Ukrainian song]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. 2. 49–53. [in Ukrainian]

3. Korchova, O. (2020). Muzychnyi modernizm yak terra cognita. [Musical modernism as terra cognita]. Kyiv: Muzychna Ukraina. 490 s. [in Ukrainian].

4. Kushnir, T. (2023). Narodnokhorova pisennist v konteksti istorychnoho rozvytku ukrainsoi kultury ta vazhlyvist yii natsionalnoi identyfikatsii. [Folk choral singing in the context of the historical development of Ukrainian culture and the importance of its national identification]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Hraal nauky»*. 32. 416–419. [in Ukrainian].

5. Rastruba, T., Shumska, L., Dorokhina, L. (2024). Vokalno-khorove mystetstvo v istorychnii retrospektyvi. [Vocal and choral art in historical retrospective]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 80(2). 81–86. [in Ukrainian].

6. Skoptsova, O., Palyha, S. (2022). Stratehii rozvytku narodnoho khorovoho (pisennoho) mystetstva v suchasnomu prostori Ukrainy. [Strategies for the development of folk choral (song) art in the modern space of Ukraine]. *Visnyk KNUKIM*. 46. 133–137. [in Ukrainian].

7. Solomonova, O. B. (2024). Spetsyfika natsionalnoi identyfikatsii v ukrainskii akademichnii muzytsi vid Mykoly Lysenka do suchasnosti. [Specificity of national identification in Ukrainian academic music from Mykola Lysenko to the present day]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P.I. Chaikovskoho*. 141. 8–25. [in Ukrainian].

8. Kharyton, I. (2024). Ukrainske khorove mystetstvo na suchasnomu etapi natsionalnoho kulturotvorennia. [Ukrainian choral art at the current stage of national cultural formation]. *Nova pedahohichna dumka*. 119(3). 54–57. [in Ukrainian].

9. Khorove mystetstvo Ukrainy ta yoho podvyzhnyky [Choral art of Ukraine and its ascetics]: materialy VI Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi internet-konferentsii (2017) / Redkol.: I.L. Bermes, V.V. Poliuh. Drohobych: Redaktsiino-vydavnychi viddil DDPU im. I. Franka. 358 s. [in Ukrainian].

10. Tsiuriak, I.O., Borysenko, N.S., Rohovska, Ye.V. (2023). Novitni pidkhody do prezentatsii ukrainskoho khorovoho vykonavstva u formuvanni sotsiokulturnykh oriientyryv molodi. [New approaches to the presentation of Ukrainian choral performance in the formation of socio-cultural orientations of youth]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 2 (113). 73–85. [in Ukrainian].

11. Yarko, M. (2020). Matrytsi etnichnoi ta natsionalnoi identychnosti ukrainskoi akademichnoi muzyky: metodolohiia pytannia. [Matrices of ethnic and national identity of Ukrainian academic music: methodology of the question]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 29. 229–235. [in Ukrainian].

12. Kelmendi, A. (2024). Sound identity as a phenomenon. Research on the cultural significance of music in ethnic and subcultural communities. *Interdisciplinary Cultural and Humanities Review*. 3(2). 16–12 [in English].

Дата першого надходження статті до видання: 24.03.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 21.04.2025

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.05.2026